

RISCURI ȘI AMENINȚĂRI ÎN MEDIUL OPERAȚIONAL ACTUAL

RISKS AND THREATS IN THE CURRENT OPERATIONAL ENVIRONMENT

RISQUES ET MENACES DANS L'ENVIRONNEMENT OPÉRATIONNEL ACTUEL

Lt.col.conf.univ.dr. Alexandru HERCIU*

Evoluția dinamică a fenomenului războiului de la fizionomia clasic-convențională, prin dimensiunea sa fizică, la una preponderent neconvențională, manifestată extrem în medii speciale (spațiul cibernetic, mediul înconjurător, mediul electromagnetic, informațional, chimic, biologic, radiologic și nuclear, psihicul uman), în zilele noastre și în viitorul predictibil, este consecința adaptării continue la complexitatea provocărilor care se manifestă la adresa umanității, provocări exprimate și consacrate în literatura de specialitate prin termenii: pericole, riscuri, amenințări, vulnerabilități.

The dynamic evolution of the phenomenon of warfare from its classical-conventional physiognomy to a predominantly unconventional one, manifested in extreme environments (cyberspace, electromagnetic environment, informational environment, CBRN environment, human psyche) today and in the predictable future, is the consequence of the continuous adaptation to the complexity of today's challenges to humanity. These challenges are expressed and established in the literature by the terms: hazards, risks, threats, vulnerabilities.

L'évolution dynamique du phénomène de guerre, à travers sa dimension physique, d'une physionomie classique, conventionnelle vers une physionomie essentiellement non conventionnelle, fortement révélée, de nos jours et dans un avenir prévisible, dans des environnements particuliers (cyberespace, l'environnement, environnement électromagnétique, informationnel, chimique, biologique, radiologique et nucléaire, le mental) constitue la conséquence d'une incessante adaptation à la complexité des défis d'aujourd'hui auxquels l'humanité est confrontée, défis exprimés dans la littérature spécialisée par des termes consacrés comme: dangers, risques, menaces, vulnérabilités.

Cuvinte-cheie: amenințare hibridă; asimetrie; componenta neregulată; componenta neconvențională.

Keywords: hybrid threat; asymmetry; irregular component; unconventional component.

Mots-clés: menace hybride; asymétrie; la composante irrégulière; la composante non conventionnelle.

Conflictele contemporane prezintă fizionomia (re)cunoscută a războaielor de uzură, în care forțele convenționale superioare sunt atrase în zone care le dezavantajează, în ambuscade, și sunt hărțuite până la uzura completă de către un adversar inferior, dar care deține avantajul cunoașterii perfecte a terenului și care este sprijinit, în general, de către populația locală. Astăzi, aceste operații se desfășoară în jungla urbană și sunt caracterizate de continuitate și, în același timp, de o intensitate diferită a angajării

forțelor oponente de către inamicul care desfășoară acțiuni hibride.

În cadrul conflictelor de tip hibrid, tendința, în ceea ce privește ponderea tipologiei acțiunilor, din perspectiva pericolelor, riscurilor și amenințărilor care le determină, prezintă o deplasare de la cele regulate, tradiționale spre cele neconvenționale și, mai cu seamă, către cele asimetrice, care tind să se generalizeze și să se manifeste pe întreaga durată a conflictului și în întreg spectrul său.

Amenințările hibride reprezintă cel mai mare risc operațional în viitorul apropiat și, prin urmare, sunt punctul asupra căruia trebuie să se focalizeze o eventuală angajare a unei structuri de forțe întrunite multinaționale.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: herciu_alexandru12@yahoo.ro

Considerații privind conceptul de „conflict de tip hibrid”

Amenințările hibride apar acolo unde amenințările convenționale, neregulate și asimetrice se suprapun în timp și în spațiu. Conflictul poate implica participanți la nivel individual, grupuri sau state care operează la nivel local, transnațional sau global. Astfel de conflicte pot include acte de violență în cadrul comunităților, acte de terorism, atacuri cibernetice, insurgență, criminalitate sau generatorul de dezordine¹.

Din analiza celor prezentate anterior, putem sintetiza în ceea ce privește conceptul „amenințare hibridă/Hybrid Threat (HT)”² faptul că, în abordarea teoreticienilor militari americani (analizând condițiile particulare ale experiențelor militare din Afganistan și din Irak), acesta exprimă combinația dintre forțele militare convenționale, înzestrate cu arme sofisticate, sisteme de comandă și control (C2) complexe și tactici combinate ale armelor, și acțiuni ale forțelor neregulate de tipul celor insurgente sau organizații criminale.

Această combinație de convențional și neregulat, capacitatea respectivelor forțe de a migra și de a se transforma în ambele sensuri, care are drept rezultat violența nerestricționată, îndreptată împotriva punctelor slabe, fac din amenințarea hibridă una extrem de eficientă. Pentru a determina caracterul „hibrid”, aceste entități (unități militare, facțiuni rebele, grupuri criminale, gherile, teroriști, insurgenți, partizani) vor coopera, în contextul îndeplinirii intereselor proprii.

De aceea se consideră că viitoarele conflicte nu pot fi privite separat, pe tipuri de amenințări sau provocări separate. Cel mai probabil, armatele trebuie să fie în măsură să facă față simultan tuturor tipurilor de amenințări, să poată opera cu succes împotriva tuturor tipurilor de adversari, în cadrul unor conflicte complexe, în toate mediile posibile. Această sinteză constituie esența războiului hibrid³.

În ceea ce privește teoria și practica războiului hibrid, abordarea rusească diferă de cea americană. În conflictul din Ucraina (2014), Rusia a aplicat un evantai de acțiuni care au avut drept rezultat realizarea scopurilor sale politice, în afara unui război clasic declarat. În luna februarie 2013, Valeri Gherasimov, șeful Statului Major al armatei ruse, scria, într-un articol, publicat în jurnalul apărării ruse VPK, că războiul și pacea devin din ce în ce mai amestecate. Metodele de conflict

s-au schimbat și acum implică uzul larg de măsuri politice, economice, informaționale, umanitare și altele nonmilitare. Toate acestea, spunea el, pot fi suplimentate prin instigarea populației locale și prin folosirea forțelor armate deghizate⁴.

În lumina evenimentelor petrecute un an mai târziu, declarația oficialului militar rus demonstrează premeditarea și aplicarea conștientă a acțiunilor hibride, care au avut drept rezultat anexarea urgentă a Crimeii și proclamarea independenței Noii Rusii. Generalul Gherasimov continua, în discursul său: „Regulile de angajare s-au schimbat semnificativ. Utilizarea metodelor nonmilitare pentru îndeplinirea obiectivelor politice sau strategice s-a dovedit, în anumite cazuri, de departe, mult mai eficace decât utilizarea forței. [...] Utilizarea largă a mijloacelor asimetrice poate ajuta la neutralizarea superiorității militare a inamicului. Aceasta include utilizarea forțelor speciale și opoziția internă pentru crearea unui front permanent în interiorul unui stat inamic, precum și impactul instrumentelor de propagandă, forme și metode care sunt în mod constant îmbunătățite”⁵.

Din studiul acestor încercări, de explicare și de definire a „războiului sau conflictului hibrid”, apreciem faptul că acesta este o strategie de luptă care include atât o multitudine de *actori diferiți*: actorii statali, nonstatali, state sponsor, dar și *pericole, riscuri și amenințări multiple*, care se manifestă în *mediul fizic*, de natură *convențională* (forțe militare convenționale, aflate în serviciul legitim al statului), *neconvențională* (forțe nucleare, forțe pentru operații speciale, arme de distrugere în masă chimice, biologice, radiologice și nucleare – ADMCBRN – și materiale toxice industriale – MTI – dispozitive explozive improvizate – IED) și *asimetrice* (gherile, grupuri insurgente și separatiste activate, organizații teroriste și criminale), cât și în *mediul cibernetic virtual (informațional)*, toate acestea angajate în luptă în mod combinat și coordonat împotriva unui adversar superior în forțe și mijloace militare.

Tipologia riscurilor și amenințărilor în conflictele de tip hibrid

În general, se folosește sintagma „riscuri și amenințări” fără a face neapărat o diferențiere a sensurilor celor două noțiuni. Utilizate împreună, la o primă vedere am înțelege faptul că riscul se referă la obiectul care ar putea genera un pericol

specific la un moment dat și în anumite condiții, adică sursa pericolului – primul care se manifestă –, iar amenințarea presupune îndeplinirea acestor condiții și iminența producerii evenimentului ostil de către un agresor (adică autorul), explicație care nu este departe de adevăr.

În opinia mea, riscul este parte componentă a amenințării, primul indiciu identificat al pericolului potențial, în raport cu scopul în care ar putea fi folosit. Starea de „amenințare” este generată pe măsura conturării obiectivelor, pentru atingerea cărora riscul identificat ar putea fi exploatat, și a concretizării țintei, în condițiile unei amplificări graduale a stării de pericol sau chiar a trecerii directe de la un nivel de amenințare foarte mic la unul foarte mare. Cu alte cuvinte, unul sau mai multe riscuri de un anumit tip poate/pot genera o amenințare de același tip.

În general, mediul operațional este definit ca fiind „un sistem de sisteme în care fiecare actor implicat urmărește să-și realizeze propriile interese”. În acest context, în conflictele de tip hibrid, strategia adoptată de un potențial adversar pentru realizarea finalității dorite este complicată, completă și se manifestă în toate variabilele mediului operațional. Acesta poate fi descris ca un conglomerat de condiții, circumstanțe și influențe care determină angajarea capacităților și decizia comandantului⁶.

Referitor la problematica „amenințărilor hibride”, *Doctrina Armatei României* utilizează construcția cu sensul acelor amenințări care sunt generate de un adversar capabil să desfășoare acțiuni atât clasice, cât și asimetrice, caracterizate prin utilizare simultană și coordonată de către un adversar determinat, pentru a exploata vulnerabilitățile proprii, situate în afara cadrului legal, fapt care le face greu de anticipat⁷.

Odată identificate aceste vulnerabilități, adversarul va încerca să își realizeze obiectivele prin orice mijloace, utilizând toate resursele pe care le are la dispoziție în locul, la momentul oportun. Intenția sa va fi aceea de a crea efecte asupra elementelor vulnerabile, care, odată afectate, produc schimbările dorite și, în final, îndeplinirea obiectivelor propuse.

În funcție de natura lor, riscurile și amenințăările hibride pot fi descompuse în:

- riscuri și amenințări convenționale;
- riscuri și amenințări neconvenționale;
- riscuri și amenințări asimetrice.

În funcție de mediul de manifestare, riscurile și amenințăările hibride pot fi o combinație de:

- riscuri și amenințări în mediul fizic;
- riscuri și amenințări în mediul virtual (informațional).

Suprapunerea riscurilor și amenințărilor, care se manifestă în aceste planuri și dimensiuni, generează prin întrepătrundere și prin complementaritate un mozaic de o complexitate aparte, exprimată în literatura de specialitate ca fiind combinația „amenințări hibride/Hybrid Threats”.

Riscuri și amenințări asimetrice (neregulate)

Ultima decadă a secolului trecut și prima decadă a secolului al XXI-lea au fost etape marcate de cele două războaie din Irak (1991 și 2003), Afganistan (2001), Georgia (2008) și Ucraina (2014), confruntări care au implicat angajarea forțelor regulate și care au demonstrat faptul că, astăzi, războaiele purtate prin angajarea directă a forțelor armate convenționale tind să devină de domeniul trecutului din cauza caracterului disproporționat și irațional, rezultat din potențialul militar diferit și a rezultatului final evident, în sensul că intervenția militară nu este întotdeauna soluția optimă sau absolut necesară pentru realizarea scopului războiului.

Analiza fenomenului din perspectiva hibridității ne conduce către două concluzii, și anume:

- atunci când forțele convenționale au fost întrebuintate având drept obiectiv pedepsirea liderilor sau a guvernelor pentru acțiuni nejustificate, politici sau orientări divergente, avem de-a face cu o asimetrie fizică totală, un avantaj net superior în forțe și în mijloace din partea agresorului;
- ponderea componentei convenționale în economia războiului prin angajarea în operații tinde să scadă, ea devenind forță de descurajare și de intimidare pentru realizarea scopurilor prin alte mijloace care să substituie acțiunea militară.

Din această perspectivă consider că atât în prezent, cât și în viitor tendința de manifestare a confruntărilor convenționale este aceea de a fi înlocuite de conflictele duse cu mijloace și metode neconvenționale, asimetrice prin natura lor.

Concomitent cu războaiele evocate mai sus, s-au manifestat în această etapă de tranziție

către o nouă eră a confruntărilor armate, o serie de conflicte duse de grupuri armate de valoare și origini diferite, prin mijloace și căi de obținere a avantajului asupra unui agresor superior din punct de vedere convențional, și deci a unei asimetrii alta decât cea obținută prin capacități tehnologice, potențial sau superioritate decizională și acțională.

Persistența inegalităților, efectele adverse ale procesului continuu de globalizare, distribuția resurselor și dezvoltarea inegală din punct de vedere economic, activarea, revigorarea și alimentarea mișcărilor tradiționaliste și etnice ca formă de manifestare a rezistenței împotriva asimilării sub diverse forme sunt tot atâtea cauze care pot alimenta conflictele.

Caracterul asimetric al acestora rezultă din lipsa de vizibilitate a adversarului, natura obiectivelor și a idealurilor sale care contravin valorilor, credințelor, priorităților, constrângerilor legale și morale general acceptate și din metodele neconvenționale pe care le utilizează pentru anularea superiorității oponentului⁸ sau pentru influențarea și controlul maselor.

Acest tip de amenințări se referă la acele acțiuni care presupun utilizarea sau amenințarea cu utilizarea forței de către forțe neregulate, grupuri sau indivizi, de regulă, motivați ideologic sau infracțional, pentru a determina schimbarea sau menținerea unei anumite stări de lucruri, care constituie o provocare pentru guvernare sau autoritatea statului⁹. Specificitatea acestora constă în ambiguitatea privind spațiul de manifestare (în fața sau în spatele liniilor), nivelurile operațiilor și statutul actorilor implicați¹⁰.

Riscurile și amenințările asimetrice cele mai reprezentative sunt insurecția, gherila, separatismul, terorismul și crima organizată. În ceea ce urmează vom analiza principalele caracteristici ale celor mai reprezentative dintre acestea.

Insurecția/insurrecția. Termenul insurecție provine din cuvântul latinesc „insurgent”, împrumutat din limba franceză, sub forma „insurgence”, utilizat cu înțelesul de insurecție, răscoală, revoltă¹¹. Aceasta reprezintă o formă de luptă armată organizată de forțe răzvrătite pentru a schimba situația politică existentă¹² utilizând subversiunea și violența¹³.

Spre deosebire de alte forme de luptă asimetrice, specificitatea acestui tip de revoltă constă în susținerea și participarea maselor largi populare

sau a unei părți semnificative a lor, împotriva unui regim politic reacționar, sau pentru izgonirea de pe teritoriul național a unei armate ocupante. Răsturnarea/disoluția guvernului legal constituit este realizată prin acțiuni subversive și prin conflict armat.

De regulă, consimțământul și sprijinul larg popular sunt obținute și mobilizate în jurul ideii de nedreptate socială, considerată legitimă și adesea ideologică, dar poate, de asemenea, avea la bază ambiții criminale. Pentru realizarea finalității dorite, insurecții caută să profite din plin de mediul operațional, încercând să determine schimbările politice prin convingerea și prin coerciția populației, concentrând efortul pe evidențierea și exagerarea nedreptăților percepute, reale sau fabricate.

Insurecția poate fi considerată o activitate neregulată, desfășurată de către o mișcare sau un grup organizat. Aceasta poate fi inclusă într-o paletă mai amplă de acțiuni neregulate, care, în ansamblul lor constituie o amenințare la adresa statelor sau a societății umane în special în regiuni, ale lumii mai puțin stabile. Insurecția poate fi considerată activitatea neregulată fundamentală, date fiind caracterul și natura cauzelor ei. Ea poate recurge, la rândul ei, la alte tipuri de acțiuni neregulate, în scopul atingerii finalității dorite.

Grupurile insurgente sunt grupurile armate aparținând unor mișcări rebele, cu revendicări de natură socială, etnică sau religioasă, care luptă pentru determinarea unei schimbări politice într-o anumită zonă geografică sau administrativă, beneficiind de sprijinul populației¹⁴.

Menționez faptul că revolta, insurecția, insurecția sunt stadii diferite ale unei mișcări ideologice. Revolta este prima etapă de exprimare a sentimentului de nemulțumire la adresa situației politice ori a autorităților guvernamentale, manifestată, de regulă, spontan și care se poate transforma într-o mișcare de insurecție violentă.

Pe măsura câștigării sprijinului popular al maselor largi, concomitent cu slăbirea puterii politice legitime, mișcarea de insurecție își îndeplinește scopurile politice și capătă caracteristicile insurecției. Prin urmare, dacă revolta este o acțiune spontană, manifestată punctual la un anumit moment și într-un anumit loc, insurecția, ca formă de luptă, capătă caracter local sau regional și tinde să crească în intensitate și ca arie de cuprindere a teritoriului și a populației, până capătă amploare

la nivel național și sunt îndeplinite condițiile producerii schimbărilor politice.

Gherila

Termenul ”guerrilla” provine din limba spaniolă, a fost preluat în limba franceză cu forma ”guérilla” și definește acele forțe neregulate care operează în teritoriile ocupate sau controlate de inamic, acționează după regulile atacului prin surprindere, ale hărțuirii, distrugerii și chiar prin mijloace teroriste și urmărește îndeplinirea unor scopuri limitate la nivel local (răsturnarea unui guvern, obținerea unor drepturi, independență statală, separatism teritorial sau autonomie, cucerirea puterii politice etc.).

Denumirea provine de la războiul de partizani din Spania și din țările Americii Latine, unde ”guerrilla” desemna o trupă de partizani, adepți ai unei idei/doctrine, luptători pentru o cauză comună, într-un detașament organizat neîncadrat formal¹⁵. Războiul de gherilă este definit ca fiind acele operații militare sau paramilitare executate în teritoriul ostil, deținut de inamic, de către forțele neregulate, predominant indigene¹⁶.

Formațiile de partizani/grupurile de rezistență sunt acele grupuri formate din luptători care provin din personalul civil sau fost militar din teritoriile ocupate, care pun cauza mișcării de eliberare înaintea interesului personal și care acționează violent asupra unui invadator, independent sau în cooperare cu forțele convenționale regulate prin tactici specifice gherilei¹⁷.

Gherila vizează lovirea unui adversar superior, în punctele descoperite, sensibile/vulnerabile, identificate, fără nicio logică și etică, ritmicitate sau alte reguli; gherila acționează permanent, ziua și noaptea, pretutindeni și prin orice mijloace împotriva unei armate regulate de ocupație, cu o mare capacitate de luptă, dar nu prin tactica proprie unei armate, ci prin acțiuni specifice războiului de hărțuire (atentate, sabotaje, ambuscade, incursiuni, raiduri).

Luptătorii gherilelor acționează, de regulă, în grupuri mici, conspirativ, cu armament ușor, uneori și prin mijloace specifice terorismului – în special, în mediul urban, provocând în mod sistematic uzură psihică și pierderi umane. Obiectivul final al gherilei nu este obținerea victoriei în termenii înfrângerii decisive în luptă a forțelor de ocupație, ci atragerea și menținerea acestora într-un război

de durată, uzura și slăbirea acestora. Angajarea atacurilor la scară mică, specifice gherilei, cu îndeplinirea unor obiective limitate, trebuie analizată prin prisma unei judicioase planificări și coordonări a acestora pentru a avea o perspectivă corectă a amplitudinii și a eficienței în timp a acestui tip de mișcare de rezistență.

O altă caracteristică definitorie a gherilei este superioritatea cunoașterii mediului de confruntare, acoperirea și sprijinul populației din zona de angajare, ceea ce îi permite să lovească și să se retragă. Aspectul este unul semnificativ din punct de vedere operațional și delimitează acest tip de amenințare asimetrică de toate celelalte. De aceea gherila este considerată a fi un fenomen foarte greu de controlat și contracarat.

Terorismul structurat

Terorismul desemnează totalitatea acțiunilor comise de un grup sau de o organizație prin folosirea deliberată și sistematică a unor mijloace violente sau amenințări, de natură să provoace teamă și neîncredere, panică și nesiguranță, ignorând orice norme umanitare¹⁸.

Scopul este acela de a crea un climat de insecuritate prin practica terorii, îndreptată împotriva obiectivelor selectate pe criteriul simbolului reprezentativ al unui adversar net superior, de regulă stat-națiune (demnitari, comandanți militari, populație majoritară sau minoritară, simboluri naționale, simboluri religioase, simboluri și valori ale democrației), care să faciliteze îndeplinirea obiectivelor politice, religioase sau ideologice de către actori nonstatali prin acțiune în sine sau coordonată cu alte acțiuni.

În funcție de motivația care îl generează, terorismul poate fi de natură etnică, naționalistă și ideologică, iar în funcție de natura riscului exploatat, identificăm terorism: chimic, biologic, radiologic, nuclear (CBRN), de mediu, cibernetic, cel manifestat prin asasinat, deturnare de avioane, răpire de persoane etc., sub diferite motivații.

Celulele teroriste sunt elementele de execuție ale terorismului, în special cele care asigură îndeplinirea obiectivelor grupărilor teroriste rebele, extremiste, fundamentaliste prin acțiuni care au impact psihologic asupra maselor și care determină constrângeri de ordin politic sau militar, în favoarea lor, din partea liderilor statelor sau alianțelor.

Elementele definitorii ale terorismului sunt: violența extremă, executată prin surprindere,

îndreptată împotriva unor ținte civile punctuale, extrem de vulnerabile, pe teritoriul național sau în afara acestuia, impactul psihologic devastator asupra comunităților umane, efectele nediscriminante și asigurarea condițiilor de mediatizare a atacurilor. Dacă, în cazul celorlalte forme de manifestare asimetrică a conflictului de tip hibrid, avem de-a face cu fațete recunoscute ale războiului, putem afirma că terorismul, prin mijloacele sale de manifestare împotriva țăntelor civile într-un mod neselectiv, nu are nimic de-a face cu războiul¹⁹.

Crima organizată transfrontalieră

Prin sintagma „crimă organizată” este definită existența unor grupări infracționale prezente la un moment dat în societate, structurate în „branșe”, pe principiul apartenenței la una dintre activitățile ilegale pe care le desfășoară, în scopul obținerii de venituri ilicite semnificative.

Organizațiile criminale sunt constituite, în general, din structuri de tip piramidal (bande, carteluri de droguri, familiile mafiei, triade, asociații de hoți, traficanți, laboratoare și imprimării clandestine și, mai nou, „academii ale infractorilor”), pe baza normelor interne de disciplină și a codului de conduită, construit în jurul apărării cu orice preț a secretului și conspirativității acțiunilor, în care rolurile membrilor sunt clar stabilite în cadrul ierarhiei (specializare strictă).

Liderul grupării criminale manifestă un stil de conducere dictatorial, bazat pe principiul loialității totale și necondiționate, pe suprimarea libertății de gândire, pe pedepsirea exemplară a abaterilor de la normele grupului și pe accesul strict la informații privind organizarea grupului, activitatea, pregătirea și recrutarea noilor membri.

Forma principală de manifestare a crimei organizate este corupția, ca efect al folosirii mijloacelor financiare, în scopul obținerii unor avantaje economice sau politice, prin utilizarea unor forme de constrângere, șantaj, mituire, cumpărare, influență sau intimidare.

Formele caracteristice de manifestare a grupurilor criminale înarmate în cadrul conflictului de tip hibrid iau, deseori, forma unor *false mișcări de insurgență sau gherilă*. Aceste activități criminale sunt desfășurate în statele eșuate sau subdezvoltate, în regiunile bogate în resurse naturale și acolo unde controlul autorităților este inexistent sau inefficient. Acțiunile violente sunt cel mai adesea îndreptate

împotriva populației civile, în scopul terorizării și menținerii controlului asupra zonei și comunităților, obținerii beneficiilor materiale și financiare, rezultate din colectarea produselor și taxelor. Spre deosebire de mișcarea de rezistență, care are ca mobil principal o cauză nobilă, ce primează în fața interesului personal al luptătorilor, lupta gherilelor false are la bază interesul personal și de grup al membrilor săi, iar acțiunile specifice războiului de gherilă împotriva forțelor de securitate vizează supraviețuirea organizației și menținerea avantajelor economice și a superiorității psihologice.

Insurgența criminală diferă de insurgența clasică și poate fi definită ca activitatea unor grupuri cu interese economice, care își creează propriile structuri de producție, de transport, piețe pentru produse ilegale, cum ar fi traficul de arme, de stupefiante, de carne vie, răpiri de persoane, șantaj și orice altă activitate criminală prin care ar putea obține profit. Grupurile criminale transnaționale, organizate în carteluri, își creează rețele arborescente proprii și complementare cu alte grupuri criminale, cu care cooperează pentru controlul piețelor de produse ilicite. Aspectele care definesc activitatea grupurilor insurgente false sunt legate de caracterul economic ilegal, clandestin, de activități criminale extrem de violente de pedepsire și intimidare a populației civile și autorităților guvernamentale pentru a-și demonstra determinarea, de acțiuni de influențare, corupție și subminare a puterii politice, de controlul regiunilor și al forțelor de ordine.

Riscuri și amenințări în mediul virtual (informațional)

Operațiunile informaționale (INFOOPS) reprezintă o componentă a spectrului operațiilor militare și cuprinde acțiunile militare dirijate, planificate și executate în scopul influențării procesului de luare a deciziilor a unui potențial adversar, facilitarea realizării obiectivelor politice și militare prin influențarea voinței liderilor, exploatând în același timp propriile informații și protejând propriile sisteme informaționale²⁰. Desfășurarea acestor acțiuni vizează alterarea puterii de înțelegere a situației reale existente, precum și a evoluției probabile în cadrul componentei ofensive, concomitent cu protejarea capacității factorilor de decizie proprii și a mijloacelor de care dispun forțele proprii în cadrul componentei defensive a operației.

Acest tip de operații vizează, în special, afectarea calității informațiilor și procesului informațional al inamicului și, în același timp, exploatarea în condiții de siguranță sistemului propriu și protecția acestuia. Ele presupun angajarea integrată a unei largi palete de capacități, instrumente și tehnici pentru obținerea efectelor specifice, în sprijinul operațiilor. Acest tip de acțiuni vor fi integrate la toate nivelurile operațiilor și vor fi aplicate de-a lungul întregului spectru de misiuni. Efectele în mediul informațional pot fi create printr-o diversitate de acțiuni militare coordonate, care vor contribui la îndeplinirea obiectivului general al operației²¹.

INFOOPS sunt desfășurate în scopul menținerii superiorității decizionale și acționale împotriva influențelor externe existente sau potențiale ale adversarului și se realizează prin acțiuni de:

- influențare a percepțiilor și a atitudinilor adversarului sau ale potențialului adversar (activități de influențare);
- protecția informațiilor, concentrate pe menținerea libertății de manevră în spațiul informațional prin apărarea datelor și informațiilor care susțin procesul decizional (activități de protecție a informațiilor);
- atac al sistemului de furnizare a datelor și informațiilor care sprijină adversarul sau potențialul adversar și acele sisteme C2, de informații, supraveghere și sisteme de achiziție a țintelor (activități îndreptate împotriva comenzi).

Obiectivele operațiilor informaționale sunt realizate prin coordonarea și sincronizarea planificată a capacităților militare, instrumentelor și tehnicilor care influențează sau protejează informațiile ori sistemele informaționale. Acestea sunt: operațiile psihologice; prezența, atitudinea și postura; operațiile de securitate a informațiilor (OPSEC); securitatea informațiilor (INFOSEC); înșelarea; războiul electronic; distrugerea fizică; angajarea liderilor cheie; operațiile în rețeaua informatică (CNO).

Operațiile psihologice (PSYOPS) sunt acțiuni nonviolente de natură psihologică, planificate și desfășurate pentru a influența atitudini și comportamente în sensul facilitării realizării obiectivelor politice și militare. Operațiile psihologice pot fi considerate un adevărat „război al minții contra minții”, care practică manipularea

informației, dezinformarea, intoxicarea informațională și conduc la destabilizarea psihică, la influențarea și descurajarea adversarului.

Prin operații psihologice (PSYOPS), se urmărește discreditarea sau îmbunătățirea imaginii anumitor guverne sau lideri, uneori crearea unor situații confuze, ușor de exploatat, descurajarea unor inițiative și încurajarea altora etc. Operațiile psihologice se bazează pe o vastă bază de date referitoare, în principal, la aspecte geografice, politice, economice, culturale, religioase, psihosociale, istorie, tradiție, obiceiuri, infrastructura teatrului de operații.

Operațiile psihologice presupun, de asemenea, difuzarea de documente adverse trucate, cu scopul de a-i discredita pe adversari și de a produce disensiuni și diviziuni în rândul acestora. Dezinformarea (manipularea informației), element esențial al războiului psihologic, începe încă din timp de pace, înaintea conflictului propriu-zis, și are obiective foarte complexe, urmărind, în general, destabilizarea psihologică și polarizarea populației, și se intensifică odată cu pregătirea și declanșarea primelor faze ale conflictului.

PSYOPS reține controlul direct asupra conținuturilor, diseminării și audienței. Eficacitatea operațiilor psihologice reclamă pregătirea din timp a resurselor, cum ar fi sprijinul lingvistic, capacitățile grafice și de tipărire, capacitățile de transmisii radio și TV și alte mecanisme de diseminare.

Propaganda este o practică comună politică de pace între națiuni, ca formă de agresiune indirectă în loc de agresiune militară. În Doctrina pentru operații psihologice a forțelor armate ale SUA, din 2003, se poate găsi una dintre puținele definiții oficiale ale propagandei, înscrisă într-un document doctrinar militar. Ea este definită ca fiind „orice formă de comunicare în sprijinul unor obiective naționale, în scopul influențării opiniilor, emoțiilor, atitudinilor sau comportamentelor oricărui grup de oameni, în beneficiul direct sau indirect al sponsorului acestei comunicări”²².

Tot aici, propaganda este clasificată în Propagandă Neagră, în care se lasă să se înțeleagă faptul că informația ar emana de la altă sursă decât cea reală; Propagandă Gri, în care nu este identificată sursa, și Propagandă Albă, în care, ori sponsorul, ori sursa, este cunoscut/ă publicului.

Curtea Internațională de Justiție nu poate să se pronunțe pentru protecția împotriva agresiunilor psihologice, deoarece ele nu pot fi incriminate în mod legal. Singura apărare este folosirea aceluiași mijloc de război psihologic. Deoarece propagandistii vizează un adversar străin, al cărui moral îl caută pentru a-l distruge prin mijloace psihologice, astfel încât acesta să înceapă să se îndoiască de validitatea convingerilor și acțiunilor sale, rămâne în sarcina fiecărui guvern de a-și apăra statul împotriva agresiunii propagandei²³.

Din cele prezentate anterior, rezultă faptul că inamicul care desfășoară acțiuni hibride utilizează tactica terorismului, urmărind să identifice și să exploateze acele părți descoperite și vulnerabilități ale adversarului, net superior din punct de vedere militar, care, lovite prin angajarea unei cantități minime de efort și energie, să genereze efecte maxime, traumatizante asupra mentalului colectiv, sentimentul de nesiguranță și neîncredere în capacitatea guvernului de a asigura protecția națiunii și presiune asupra factorului politic, pentru obținerea „victoriei” fără angajarea forțelor militare.

Surprinderea

În contextul conflictului de tip hibrid, realizarea surprinderii devine o condiție extrem de importantă și este realizată prin executarea unor acțiuni de luptă cu caracter special, punctiforme, pe obiective bine definite, cu efecte decisive asupra moralului forțelor și conducerii. Forțele specializate, constituite în structuri de elită (echipe sau detașamente de forțe pentru operații speciale sau comando), pregătite să execute acțiuni cu mare putere de distrugere, vor avea un rol esențial în obținerea succesului.

Tactica terorismului este una dintre cele mai eficiente metode de luptă, utilizată de către inamicul care desfășoară acțiuni hibride împotriva oponentilor, ca parte a conceptului de „război total”. Grupările teroriste afiliate sau independente pot ataca adversarul oriunde și oricând. Forțele pentru operații speciale pot utiliza, de asemenea, tactica terorismului, pentru care sunt bine echipate, înarmate, pregătite și motivate.

Elementele sensibile, vizate cu precădere de adversarul de tip hibrid, sunt populația civilă și mediul înconjurător și, prin urmare, cheia contracarării acestui tip de amenințare constă în

adoptarea acelor măsuri de educație, supraveghere, monitorizare, protecție și acțiune pentru reducerea nivelului de vulnerabilitate a acestora.

Caracteristicile operațiilor asimetrice

Forțele și acțiunile specifice războiului neregulat creează condițiile favorabile apariției și dezvoltării *asimetriilor*, care, de cele mai multe ori, se manifestă în planul confruntării convenționale și au drept efect înfrângerea forțelor oponentului. Unele forțe armate statale, în special cele aparținând regimurilor totalitare sau unor state cu guvernări defectuoase, pot desfășura, concomitent cu acțiunile convenționale, și acțiuni asimetrice, complementare și în sprijinul îndeplinirii unor obiective militare convenționale. Efectul operațiilor specifice luptei armate poate fi exacerbant, perpetuat sau exploatat prin acțiuni asimetrice, în scopul menținerii instabilității prin intermediul insurgenței, terorismului, criminalității și a dezordinii sociale.

Operațiile asimetrice cuprind o plajă largă de acțiuni ale forțelor militare și paramilitare, care, de regulă, sunt de durată și sunt conduse cu sprijinul sau de către populația indigenă. Forțele neregulate pot demonstra capacități combinate de elemente înarmate separatiste, insurgente, de gherilă și criminale.

Forțele neregulate favorizează abordările indirecte²⁴ și asimetrice. Totuși, această formă de război poate angaja întreaga gamă de acțiuni militare și capacități, în scopul de a eroda puterea adversarilor, influența și voința lor. Războiul neregulat, în mod normal, este unul de uzură, care erodează adversarii statali și nonstatali regionali, și poate avea ramificații și conexiuni cu acțiuni transnaționale, ca rezultat al globalizării politice, economice și financiare. Scopul acestuia este de a câștiga legitimitatea acțiunilor și de a influența populația. Tipuri diferite de forțe neregulate pot utiliza niveluri diferite ale acțiunilor violente și nonviolente pentru a-și exercita influența. Accesul la tehnologie va avea impact asupra operațiilor forțelor neregulate. În contextul conflictului de tip hibrid, mai cu seamă la nivel tactic, acestea pot aplica tehnici, tactici și proceduri comune forțelor regulate, dar vor utiliza mijloace și aplicații asimetrice.

Componenta convențională a amenințării hibride, chiar și în condițiile înfrângerii, poate fi reactivată sau favorizată și susținută prin

intermediul desfășurării acțiunilor neregulate, asimetrice. Operațiile asimetrice vizează atacarea componentelor abstracte ale efortului adversarului, orientat împotriva amenințării hibride, precum: motivația de a lupta și încrederea soldaților și a comandanților, deciziile politice și diplomatice, opinia publică, interesele instituțiilor private, voința națiunii de a lupta și de a susține efortul de război, voința și implicarea colectivă a alianțelor și coalițiilor.

Unul dintre cele mai periculoase aspecte ale amenințării hibride este abilitatea componentelor sale de a se transforma „în interior” și „în afară” în forme extrem de variate. Forțe militare autohtone, de exemplu, își pot dezbrăca uniforma, însemnele și alți indicatori ai statului și ai apartenenței lor și se pot amesteca și ascunde în rândurile populației locale. Forțele insurgente pot abandona armele și pot protesta inocent în sens invers. Criminalii pot îmbrăca efectele și harnașamentul forțelor poliției locale pentru a obține accesul în obiective importante. Amenințările hibride vor beneficia de dificultățile unei identificări certe a actorilor, situație care este în avantajul lor. Mediul operațional abundă în actori executând activități împotriva intereselor statelor membre ale forței de sprijin, dar fără o semnătură vizibilă, clară, a statutului lor ca amenințare. Adesea, acești actori vor lăsa impresia amprentei similare forțelor oponente sau neutre.

În concluzie, oponentii amenințărilor hibride vor întâmpina dificultăți serioase în ceea ce privește identificarea și separarea „setului de probleme” specific fiecărui tip de amenințare. Aceștia vor fi obligați să aplice măsuri privind realizarea economiei de forțe pentru a acoperi mai multe linii de operații, iar adversarul hibrid va continua să-și mute efortul și să evidențieze permanent faptul că orice opțiune ar alege, aceasta este una nepotrivită.

Concluzii

Din evaluarea riscurilor și amenințărilor convenționale, neconvenționale și asimetrice, rezultă un nou concept, denumit „riscuri și amenințări de tip hibrid”, care se manifestă în mediul operațional contemporan și care presupune abordări complexe în plan informațional, decizional și acțional.

Din analiza caracteristicilor specifice riscurilor și amenințărilor care se manifestă atât în

spațiul fizic (riscuri și amenințări convenționale, neconvenționale și asimetrice), cât și în mediul virtual, rezultă faptul că acestea pot afecta securitatea națională, regională sau globală, fapt care poate conduce la planificarea, pregătirea și execuția unor acțiuni militare de tip hibrid.

Marile puteri militare ale lumii – cum sunt SUA, Rusia sau o coaliție de internațională de state – se pot impune astăzi fără probleme împotriva unui oponent convențional, însă provocarea majoră a zilelor noastre și a viitorului predictibil nu este aceasta, ci modul în care potențialul adversar se va organiza, se va adapta și va lupta, dezvoltând capacități neconvenționale, de tipul armelor de distrugere în masă sau asimetrice, criminalității și terorismului ecologic, îndreptate împotriva omului și mediului său de viață pentru a contrabalansa și pentru a-și îndeplini obiectivele strategice.

NOTE:

1 *** *AJP-2(A), Allied Joint Doctrine for Intelligence, Counter-Intelligence and Security*, North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Agency (NSA), Draft 2012, p. 1-2.

2 *** Training Circular No. TC 7-100, *Hybrid Threat*, Headquarters Department of the Army, Washington DC, July 2010.

3 Valerică Cruțeru, *Războiul hibrid în gândirea militară americană (Monografie)*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015, p. 28.

4 Ana Stan, „Rusia a ridicat războiul la rang de artă”, 02.09.2014, adev.ro/nb9y9f, accesat la 30.03.2015.

5 Valery Gherasimov, „Tsennost nauki v predvidenii”, *Voyenno-Promyslennz Karyer*, 8(476), 27 februarie 2013, <http://www.vpk-news.ru/articles/14632>, accesat la 02.04.2014.

6 *** *AAP-6, NATO Glossary of Terms and Definitions*, North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Agency (NSA), 2012, p.2-O-3

7 *** *Doctrina Armatei României*, București, 2012, p. 173.

8 *** *AJP-01(D), Allied Joint Doctrine*, December 2010, North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Agency (NSA), pp. 2-7.

9 *** *Doctrina Armatei României*, București, 2012, p. 121.

10 Teodor Frunzeti, „Convențional și neconvențional în acțiunile militare”, în revista *CSSAS Impact strategic*, nr. 4[45]/2012, p. 8.

11 dexonline.ro, accesat la 28 iulie 2019.

12 *** T.C.-7-100, Department of the Army Training Circular No. 7-100, *Hybrid Threat*, p. 2-1.

13 *** *AAP-6, NATO Glossary of Terms and Definitions*, North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Agency (NSA), 2012, p. 2-I-5.

14 Valerică Cruceru, *Theory and practice in modern guerilla warfare (Short review)*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013, p. 20.

15 dexonline.ro, accesat la 28 iulie 2019.

16 ****AAP-6, NATO Glossary of Terms and Definitions*, North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Agency (NSA), 2012, p. 2-G-4.

17 Valerică Cruceru, *Theory and practice in modern guerilla warfare (Short review)*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013, p. 20.

18 dexonline.ro, accesat la 28 iulie 2019.

19 Valerică Cruceru, *Theory and practice in modern guerilla warfare (Short review)*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013, p. 21.

20 *** *Doctrina Armatei României*, București, 2012, p. 134.

21 *** *AJP- 3(B), Allied Doctrine for the Conduct of Operations*, North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Agency (NSA), 16 March 2011, pp. 1-17.

22 Călin Hentea, „Operațiile informaționale sau noile haine ale propagandei”, www.lumeamilitara.ro/, accesat la 25.04.2015.

23 Mihaiu Mărgărit, „Ucraina și războiul hibrid, în tentativele Rusiei expansioniste ale Moscovei de revenire a ei la masa marilor decizii ce privesc geopolitica mondială”, *Pulsul Geostrategic*, Nr. 175, 20 septembrie 2014, <http://www.ingepo.ro>

24 ****Conducere militară planificare operațională* (Curs universitar), Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p. 29.

BIBLIOGRAFIE

****Conducere militară planificare operațională* (Curs universitar), Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.

****Doctrina Armatei României*, București, 2012.

*** *AAP-6, NATO Glossary of Terms and Definitions*, North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Agency (NSA), 2012.

****AJP-01(D), Allied Joint Doctrine*, December 2010, North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Agency (NSA).

*** *AJP-2(A), Allied Joint Doctrine for Intelligence, Counter-Intelligence and Security*, North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Agency (NSA), Draft 2012.

*** *AJP-3(B), Allied Doctrine for the Conduct of Operations*, North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Agency (NSA), 16 March 2011.

*** Training Circular No. TC 7-100, *Hybrid Threat*, Headquarters Department of the Army, Washington DC, July 2010.

Cruceru Valerică, *Războiul hibrid în gândirea militară americană (Monografie)*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2015.

Cruceru Valerică, *Theory and practice in modern guerilla warfare (Short review)*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013.

Frunzeti Teodor, „Convențional și neconvențional în acțiunile militare”, în revista *CSSAS Impact strategic* nr.4[45]/2012.

Gherasimov Valery, ”Tsennost nauki v predvidenii”, *Voyenno-Promysblennz Karyer*, 8(476), 27 februarie 2013, www.vpk-news.ru/

Hentea Călin, „Operațiile informaționale sau noile haine ale propagandei”, www.lumeamilitara.ro/

Mărgărit Mihaiu, „Ucraina și războiul hibrid, în tentativele Rusiei expansioniste ale Moscovei de revenire a ei la masa marilor decizii ce privesc geopolitica mondială”, *Pulsul Geostrategic*, nr. 175, 20 septembrie 2014, <http://www.ingepo.ro>

Stan Ana, „Rusia a ridicat războiul la rang de artă”, 02.09.2014, adev.ro/
<http://www.dexonline>